

Motion till riksdagen 2024/25:1477

av Anna Starbrink (L)

En modern evidensbaserad beroendevård för skademinimering

Förslag till riksdagsbeslut

1. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att granska narkotikarelaterade dödsfall i syfte att bygga kunskap och tillkännager detta för regeringen.
2. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att införa skadereducerande insatser i narkotikapolitiken och beroendevården och tillkännager detta för regeringen.

Motivering

Sverige har en hög narkotikarelaterad dödlighet och stora hälsoproblem hos en sårbar grupp som lever med ett drogberoende. Den som blir beroende av droger förlorar sin frihet. Det är därför ur ett liberalt perspektiv angeläget att förebygga att flera fastnar i beroende samt att öppna möjligheter för människor i drogberoende att återvinna sin frihet.

Utredningen Vi kan bättre! Kunskapsbaserad narkotikapolitik med liv och hälsa i fokus (SOU 2023:62) har analyserat dödligheten. Utredningen skriver: ”Den allvarligaste och mest påtagliga konsekvensen av narkotikaanvändning är för tidig död genom oavsiktlig förgiftning eller suicid. Sverige har en mindre användning av narkotika än jämförbara länder, men en hög dödlighet.”

Det är ett misslyckande för vårt samhälle att så många människor, inte sällan unga, dör som en direkt följd av sin beroendesjukdom, även om färre använder narkotika än i många andra länder. Oavsiktliga överdoser är den vanligaste orsaken bland de narkotikarelaterade dödsfallen, följt av förgiftningar med oklar avsikt och suicid med narkotika. Det behövs både snabba och verkningsfulla insatser för att rädda liv och hälsa.

Vi behöver därför öka kunskapen ytterligare om de narkotikarelaterade dödsfallen och löpande följa upp och analysera orsakerna till dessa. Utredningen föreslår att regeringen ska ”uppdra åt Socialstyrelsen att utreda hur dödsfallsutredningar inom området

kan utformas för att på sikt stärka kunskapen om vilka insatser som bör vidtas för att minska förgiftningsdödsfall till följd av narkotika eller läkemedel.” Detta bör göras skyndsamt. En annan möjlig väg för regeringen att överväga är att följa Finlands exempel där landets motsvarighet till vår Haverikommission, Olycksutredningscentralen, har granskat narkotikarelaterade dödsfall av olyckskaraktär bland unga under 2023.

I den finska rapporten konstateras att olyckor måste kunna förebyggas och att rusmedelsberoende är en sjukdom som kan behandlas, liksom problem med den mentala hälsan. Olycksfallsutredningscentralen rapporterar att över 70 procent av de sammanlagt 79 dödliga narkotikaförgiftningarna av olyckskaraktär också hade identifierade problem med den mentala hälsan. De konstaterar vidare att Finland i nuläget saknar verktyg och handlingsmodeller och de ger en rad förslag på lösningar. Förhållanden i Sverige och Finland skiljer sig åt, men att systematiskt gå igenom vart och ett av de dödsfall som sker för att se om de hade kunnat undvikas skulle kunna vara en kunskapshöjande insats även hos oss med betydelse för samhällets framtida insatser.

Den svenska utredningen Vi kan bättre! (SOU 2023:62) lämnar också en rad konkreta förslag för att förbättra insatserna och skapa en stark helhet kring personer med beroendeproblematik. Det är viktigt att åtgärderna genomförs i Sverige, inte minst när det gäller att stärka de förebyggande insatserna för att undvika att unga personer fastnar i beroende.

Men det vore olyckligt att alltför ensidigt arbeta med förebyggande insatser då människors liv och hälsa står på spel här och nu. Möjligheten att hjälpa människor med ett allvarligt och livshotande bruk av narkotika behöver förbättras för att rädda liv. Skadereducerande insatser innebär hjälp för att en människa ska överleva och ha hälsa, som är grundläggande förutsättningar för att andra insatser för att hjälpa individen ska vara möjliga. Det handlar alltså inte om ett vägval mellan att arbeta skadereducerande och förebyggande eller vårdande. Utredningen (SOU 2023:62) ger flera förslag om skadereducerande åtgärder som skyndsamt borde möjliggöras. Ett viktigt steg har redan tagits som gäller tillgänglighet till Naloxon. Det är mycket välkommet men ändå otillräckligt.

Några områden behöver prioriteras för att minska lidandet och rädda liv och hälsa. För det första krävs ett nytt förhållningssätt i narkotikapolitiken. Sverige behöver kombinera en restriktiv narkotikapolitik med ett starkt inslag av förebyggande åtgärder med insatser som minskar skadorna av narkotikamissbruk. Sverige bör därför sträva mot en nollvision mot allt drogrelaterat lidande. Det skulle innebära en nödvändig perspektivförskjutning från straff och stigma till vård och värdighet.

En väg är att uppdraga åt regionerna att tillgängliggöra läkemedelsassisterad behandling vid opioidberoende (LARO) till flera. I dag skiljer sig tillgängligheten åt kraftigt mellan regionerna och Sverige har, jämfört med andra europeiska länder, få patienter i LARO. Regeringen bör formulera mål och skapa förutsättningar för att fler patienter ska få tillgång till LARO.

Ett annat viktigt steg för att förebygga dödsfall och stödja individens hälsa är att tillåta brukarrum som är en plats där personer med skadligt bruk eller beroende tryggt och lagligt kan injicera utan att de riskerar ett polisingripande. Det ger en möjlighet att skapa en kontaktyta för andra hälsoinsatser och genom den närvarande personalen kan också personer som råkat ta överdoser snabbt ges hjälp. Sådana verksamheter finns i flera andra länder, bland annat Norge, där erfarenheterna är goda.

Så kallad ”drug checking” är en annan insats som kan rädda liv. Det innebär möjligheten att kontrollera olika substanser i syfte att skydda människor från särskilt farliga droger. Metoderna utvecklas snabbt för att få fram snabba och träffsäkra svar. Drug checking erbjuds i bland annat Nederländerna, Irland och Spanien och ger möjlighet att

etablera en kontaktyta mot unga som använder narkotika i miljöer där de rör sig. I Australien finns den första fasta drug checking-verksamheten.

Att så många människor med beroendesjukdom dör i Sverige är ett misslyckande. Vi behöver ställa om narkotikapolitiken och utveckla beroendevården för att minska skadorna som droganvändandet för med sig. Det krävs ett långsiktigt arbete som måste byggas på kunskap. Vi behöver också skyndsamt få på plats en rad livräddande insatser.

Anna Starbrink (L)